

Štev. 12.

V Ljubljani, 1. grudna 1908.

Leto IX.

SLOVENSKA MLADINA

KLIČE

CESARJU FRANCU JOŽEFU I.

OB ŠESTDESETLETNICI NJEGOVEGA

SLAVNEGA VLADANJA:

≈ SLAVA! ŽIVIO! ≈

Slovo in vrnitev.

„Ne hodi, moj sinko, ne hodi za srečo;
pri meni — pri majki — ostani!
Ti vidiš le daljo prijazno vabečo
in gledaš le zvezdo nad morjem blestečo:
a roke ne vidiš na nebu preteče . . .
Ostani, moj sinko, ostani!“
In prosi ga mati, oh, prosi goreče . . .

„Ne morem! Glej, mati: jaz moram po sveti,
jaz moram za srečo prejasno . . .
Saj slišiš to morje globoko šumeti,
saj vidiš tam daljo vso v zlatu goreti —
in sreča prejasna in proti hiti mi.
Čuj pesem vabečo in glasno:
iz morja, iz valov kipečih drhti mi . . .“

Zapljuskali vali in pesem zapeli
o sreči, o dalji mameči,
in ladjo v naročju so svojem objeli;
v to ladjo vsi upi so sinovi seli,
in upe vse materi vali ukrali,
ti vali srebrni, bežeči
preljubega sina so ji odpeljali . . .

In lučca na strmi je skali tam v gori
ponoči tri leta gorela . . .
In žarki tam pravili v jutra so zori
in vitki v večeru drhteli so bori:
„Kdaj sinko se vrne, nas majka vprašuje,
li dolgo še zanj bo drhtela?
In težke vse dni in noči prejokuje . . .“

In mir se po stvarstvu vesolnem razlil je,
a sina iz dalje nikjer še;
li v dalji na mater spomin izgubil je,
li solze za domom že vse izsolzil je
in morda vsa čuvstva je v morje izplakal,
da tam je božični večer še?
Li dolgo še bo na srečo čakal?

Zapljuskali vali, je pesem vzdrhtela
o sreči, ki samo doŕna je . . .
In majka je sinu naproti hitela
in sina na bregu morja je objela;
„Po tebi, moj sinko, edino drhtim še,
in želja moja le ta je,
da tebi, moj sinko, edino živim še! . . .“

„Odjadr! sem, majka, z menoj hrepenenje
črez morje, tja v tuje dežele. —
A vedi, nad morjem to sreče drhtenje
sij sreče domače je — nje le blestenje.
Zdaj spet sem pri tebi — pri majki le mir je;
te sreče mi dalje ne bodo odvzele:
privedel domov me božični večer je . . .“

Dušan.

Škrat.

Gozdni škrat, rdeči škrat,
dolgo brado ima baš,
dolgo kakor kralj Matjaž,
v roki grajski ključek zlat,

v gradu je prepolna kad,
kjer za pridno je dečad
shranjen sladki mandolat.
„Bi li, Jožek, ti ga rad? . . .“

Zorislav.

Pomoč v sili.

Spisal Ivo Trošt.

Ida je predla tisto zimo stricu Jernejcu. Letino je pobrala zaporedoma suša in moča. Družinici šestih glav je ostalo samo nekaj drobnih krompirčkov in malo repe. A kaj bo to vedno zevajočim kljunčkom vedno lačnih paglavčkov, kakor jih je preživiljal z delom svojih rok stric Jernejec.

Godel je ljudem za silo na rjave javorjeve gosli ob svatbah in na veselicah in trdil glasno, da ga mimo njega ni umetnika na gosli v devetih farah. Sosedje mu niso verjeli, zakaj nagajali so mu, da gode zmerom eno kakor petelin na plotu. Vabili so ga vendar na svatbe in shode zastran njegove zgovornosti in mnogovrstnih smešnic. Nekaj je vrglo tudi to. Na par zabavljic ni da bi gledal siromak godec, ko mu plesalci znašajo desetice.

Po Božiču je vsako zimo vzel gosli in hodil koledovat od hiše do hiše ter spravljal v vrečo, ki mu jo je nosil najstarejši sinko, vse, kar so mu darovala usmiljena srca dobrih gospodinj v sosesčini. Zato jim je zagodel eno o sv. Treh kraljih, eno o pastircih in — seveda — nazadnje eno na „hopsasa“.

Tako se je prebil z darovi in dobrim jezikom siloma do sv. Jurja — na zeleno. Tedaj se je zopet začelo resno delo na polju in zaslužek pri sosedih. Z novo pomladjo se je vrnilo v Jernejčevo hišo staro življenje. Otroci so zopet veselo cvrčali kakor vrabci v prosu, oče je pa na delu s šalami vedril omagujoče kmetovalce.

Toda tisto zimo je bila posebno trda zanj in njegovo družino. Uime spomladi in poleti so pobrale malone vse pridelke. Kar je ostalo, so pojedli otročiči kmalu ob prezgodnjem povratku neusmiljene zime. Božič je kimal še oddaleč, in koledniki ne hodijo od praga do praga pred Šentjanžem. Jernejec je ogledoval javorjeve gosli, pihal z njih prah, navijal strune in z godbo tolažil lačne otroke, a glad pozna drugačne strune, in mladim želodčkom je cvilila druga godba.

Zapadel je debel sneg, da ni mogel izlaska v vasi sosed do sosed. Kaj šele v vasi, kjer je bival stric Jernejec v borni koči z bolno ženo in glasno čivkajočimi malčki, ki jim je najbolj ugajala molitvica „Daj nam danes naš vsakdanji kruh“. Burja je brila vso božjo zimo, da je oče šele s skrajnim naporom donašal v hišo potrebnih drv. Sneg je nanašala na kupe in napravljala visoke zamete ljudem pred vrata in okna. Nič ni zaleglo, ako so ga odmetali tudi sedemkrat na dan.

Pri Jernejčevih so pomedli že zadnji krompirček iz kleti. Zaslužka ni bilo niti za sol in prav nobene nade, da se kmalu obrne na bolje. Vsakdo se je tiščal z družino pri peči in potikal vanjo drva. Zima nima srca. Jernejec pa tudi ni bil človek, ki bi beračil pri sosedih. „Siromak sem,“ je rekel, „vsi me poznate, a nikogar ne nadlegujem, naj mi da kaj, ako nisem prej pošteno zaslužil.“ Sosedje so pritrjevali izrečeni resnici, in Jernejec jim je v boljših časih hvaležno zbijal smešnice. Ali zima ne pozna šale.

Družina hoče jedi, bolna žena na postelji potrebuje postrežbe; skozi okna in vrata pa kukata v hišo mraz in glad. Niti toliko niso imeli več živeža, da bi bil miš odteščal z njim. Jernejca so minile šale, minile smešnice, in šaljivost je odšla izpod strehe brez slovesa.

V velikih skrbeh je legal tisti večer na borno posteljo. Žena je tarnala o stari bolezni, ki se ji je jela vračati v kosti in člene, ter pojašnjevala možu itak predobro znano bedo z neizbranimi besedami. Poslušal je in molčal, dasi ni bil molk njegova vsakdanja navada. Žena se je čudila. — Zunaj je tulila divja burja. Sneg se je vsipal z neba kakor da hoče z belo odejo zakriti vse uboštvo na svetu. Otroci so spali nemirno, zakaj zeblo jih je, in lačni želodčki niso mirovali niti v spanju. Tuintam se je pretegnilo drobno telesce, in boječ glasek je zaklical v sanjah: „Mama, lačen. Oče, kruha prosim, lepo prosim...“ Odkod naj ga vzame, ko ni slanega zrna pod streho!

„O, le spite, otročiči! Spite, dokler vas ne pozove beli dan k belo pogrnjeni mizi. Beli dan vam prinese kruha.“ Tako si je želel oče Jernejec in tako bi bil rad tolažil lačno deco, ko bi vedel, da govori resnico. Z lažjo se pa ne odžene gladu. Ali željo po belem dnevu in z veliko zalogo belega kruha je pa še gojil v svojem srcu, ki mu je nemirno podrhtavalo od gladu in mraza. Razdelil je željo prav po današnji potrebi: dan s kruhom naj bi se približal takoj, prav gotovo pa do jutra; dan, kakor je navaden — brez kruha — naj ostane za vselej prav daleč za gorami. Tega dne se je bal Jernejec vedno bolj. Ko bi mu le mogel ubraniti, da bi jutri ne pogledal skozi okna k otrokom, ko bi le mogel! O, grozen je dan brez kruha!

Sosedje so vedeli, da se Jernejčevim letošnjo zimo ne godi preveč dobro. Saj je vsakdo čutil več ali manj slabe posledice zadnjih uim, ki so pobrale poljedelcu do malega ves up. Bili so vsi imovitejši od Jernejca in zato k njim še ni trkala lakota. Kdo naj se spomni, kadar ni sam v potrebi, bednega siromaka godca? Nobeden tudi ni pridelal toliko, da bi ponujal božje darove po hišah. Zima je dolga, ust veliko, kruha malo. Pozabili so ubogega Jernejca in njegovo družino, da je zares že pretila njemu in njegovim smrt za lakoto na pragu. Čudili so se pa sosodje tisto jutro, ko je Jernejcu zasvetil beli dan brez kruha, da Jernejec že zarana zameta vsa okna svoje hiše s snegom, kolikor more na visoko in na debelo. Čudili so se mu in ga povpraševali, zakaj dela to.

„Pst, le tiho! Prosim, vse povem, takoj vam povem, samo tiho, prosim, zastran mojih otrok. Nimam jim namreč dati kaj v skledo, pa moram zamašiti okna. Tako bodo vsaj mislili, da je še noč in bodo sladko spali — tudi lačni. Zato prosim: tiho, le tiho, pst.“ Pokazal je s prstom črez usta kakor sv. Janez Nepomučan na mostu in zadelaval okna še urneje.

Sosedje so se spogledali, zasmejali ter vrnili v hiše na toplo, zakaj na ostrem mrazu nima nihče rad dolgih pogovorov. Nekaterim so se smilili lačni otroci, drugim je ugajala Jernejčeva šala v toliki stiski.

Kmalu so se začela po vasi odpirati hišna vrata. Tu se je prikazala žena z jerbasom na glavi ter izginila okolo ogla k Jernejcu, tam je prišlo dekle s košem in zavilo k Jernejcu, ondi je hitela gospodinja s težkim cekarjem, ta z loncem, ona z latvico — vse so hitele k Jernejcu, a nobena ne prazna. Otroci so se prebudili; lačni so cvrčali, pa tudi kmalu utihnili, zakaj beli dan jim je prinesel kruha in drugega živeža. Začeli so se smejati očetovi šali, ki je vsem pomagala iz stiske in bede.

Skromnost cesarice Elizabete.

Resnična dogodba. Zapisal Ivo Trošt.

ajna naša cesarica Elizabeta je poleti često nepoznana ali s tujim imenom bivala v kopališču Hof-Gasteinu na Solnograškem. Rada je občevala s preprostimi, a cesarski rodovini srčno vdanimi domačini. Še danes kažejo uborno kmetiško hišico, kamor je hodila — obraz zakrit z gostim pajčelanom — z eno samo spremljevalko večkrat na teden pokušat kislo mleko.

Vljudna gospodinja je nekje slišala, da je letos med razno odlično najvišjo gospodo tudi „naša mati cesarica“. To je povedala damama, ki sta bili marsikatero popoldne pri nji v gostéh, in pristavila svojo srčno željo, da bi rada poznala cesarico.

„Morda ste jo že kdaj videli,“ reče starejša gospa in pogleda ženico.

„Morda sem jo, toda kdo naj razloči vso to visoko gospodo?“

„Saj bi jo poznali lahko tudi po podobi. Ali nimate njene podobe?“
vpraša gospa in se ozre po stenah. V kotu je res visela poleg cesarjeve
tudi cesaričina podoba med raznimi svetniki in spomini z božjih poti.

„No, glejte, po tejle sliki bi jo poznali prav lahko; jako ji je podobna.“

„Ali res? Ali jo vi poznate?“

„Prav dobro,“ de cesarica in se nasmehne, kar se je zgodilo po smrti
cesarjeviča Rudolfa, nje sina, le redkoma.

„Joj, pa bi jo pokazali še meni — našo mater cesarico.“

„Ne morem. Vi jo boste videli že še sami.“

„Ah, to bo veselje!“

Pustivši nekaj desetic na mizi za mleko, sta odšli dami kakor vsak
večer.

Kopališki čas se je nagnil h koncu.

Neki večer reče starejša dama: „Danes smo zadnjič skupaj, mamica.“

„Joj, pa še nisem videla naše cesarice!“

„Jaz vem, da ste jo videli; celo večkrat na teden ste jo videli,“ potrdi gospa resno in se odpravi.

„Da sem jo! Kdaj?“

Kmetica ni dobila odgovora. Še enkrat jo je pogledala črno oblečena gospa in odšla. Mamici se je zdelo, da ji sega prav v srce tisti pogled. Kako se začudi, ko najde na mizi, kjer je sedela prijazna gospa, pod krožnikom pet rumenih zlatnikov — cesarsko darilo.

„Joj, gospa mora biti jako bogata! Morda ne manj kot cesarica.“ Ženica se prime za čelo. Tisti poslednji pogled ji je bil še v srcu, v duši. Oko se ji nehote ustavi na cesaričini sliki poleg cesarjeve na steni.

„Ah! Ali sem imela zares mreno na očeh? Ona je, ona — mati cesarica!“

Ženica teče naravnost v hotel, kjer sta bivali dami. Saj sta povedali, kje stanujeta. Tam vpraša vratarja naravnost, če se more k cesarici, ker bi rada poljubila rob njene obleke in jo prosila odpuščanja.

Vratar gre in se kmalu vrne z odgovorom: „Njeno Veličanstvo cesarica vam sporoča svoj pozdrav, ker zasluži vaša iskrenost in vdanost še vse drugačnega plačila; sprejeti vas pa ne more, ker od nikogar ne zahteva hvaležnosti. Najlepša zahvala je vdano srce. Tako mi je sporočila presvetla gospa cesarica.“

Kmetica je odšla potolažena, a cesarice ni poslej videla nikoli več.

—♦♦♦—

Snežinke.

*Rožice trepečejo
v strahu po poljani,
travnica že rumeni
po zeleni plani.*

*Snežec beli iz neba
na polje priplava,
z dihi božajočimi
zemljico uspava.*

*In pod nebom sinjim že
plavajo meglice,
škodoželjno že groze:
oj, gorje, cvetice!*

*In potem že dannadan
padajo snežnice,
pa smehljajo zemlji se
bele krasotice:*

*„Ej, le spančkaj radostno
pod odejo belo,
saj spomladi cvetje bo
novo te odelo! . . .“*

Sokolov.

▷ Cesar kot lovec ◁

Mladi fizik.

Piše J. N.

(Konec.)

XI.

rišlo je, kar sem z žalostjo pričakoval. Dolgo časa so se pripravljali v Ameriko, in mislil sem že, da iz dolgotrajnih priprav ne bo nastalo ničesar. Kar pride denar. Prišel je denar iz tujine, in tujina mi je vzela najljubšega človeka. Bilo mi je, kot bi mi ga ugrabila neizprosna smrt. Šel je tja, in Bog vedi, če ni šel za vedno? In ob tej misli se mi napolni vsakokrat srce z žalostjo.

Kako bi se mi pa ne? Navadil sem se nanj tako, da se mi je zdelo že čudno, če ga nisem videl en dan. Pa kakor je bila moja žalost velika, tako veliko je bilo njegovo veselje. Živo mi je še prizor pred očmi, ko so dobili denar. Slavko je bil kar iz sebe od same radosti; skakal je, vriskal in svoje prijatelje objemal in skoraj vztrpeti ni mogel, da bi odvili zavitek, ki so se iz njega prikazale različne slike iz Amerike. Gledali so jih in občudovali krasoto naslikanih predmetov, in radost se je večala. Vsakemu, ki je bil zraven, je Slavko pripovedoval, da so vse te lepe stvari tam, kjer je njegov oče in kjer bo kmalu tudi sam. Miru ni imel več. Najrajši bi se bil razdelil na tisoč delov, da bi na tisočerihih krajih hkratu pripovedoval, kaj ga vse čaka. Hotel sem mu pokazati pred odhodom še nekaj poizkusov, pa sem moral to namero opustiti, ker ni bilo mogoče z njim ničesar več opraviti. Njegovo telo je bilo tukaj, a duh njegov je že gledal zanimivosti novega sveta. Videl je vlake, ki tečejo po bliskovo nad hišami, videl je hiše — kot hribe visoke — mostove, dolge kot romarske poti in velikanske tvornice. Stroji v njih so taki, da se z njimi napravi lahko vse. Kaj so tiste elek-

trične iskre, ki smo jih proizvajali mi, v primeri z onimi, ki jih proizvajajo tam? Nad glavo opazovalčevo švigajo nad deset metrov dolgi bliski, ki pokajo kakor strele in ki jih znajo tako obvladati, da se človeku ne pripeti ničesar. Ah, ta Amerika! Koliko lepih stvari se nahaja v nji. Ona je prava obljubljen dežela, kamor je Bog izlil ves blagoslov. Ljudje so raj izgubili in našli so ga v Ameriki. Amerika bi morala biti smoter vsakemu človeku. A večina ljudi je tako neumna, da živi tukaj pusto, prazno, brezpomembno življenje, ko bi bila tam lahko srečna. Tam je pravo življenje, prava radost, prava sreča doma. Zategadelj v Ameriko!

Takih misli je bila njegova glava polna. Pustile ga niso niti trenutek pri miru, niti v spanju ne. Kako naj bi pazil potem na moje poizkuse, proizvedene s pripravami, ki so se zdele poleg ameriških kakor muhe poleg slonov. Kar ni dišalo po Ameriki, se mu je zdelo dolgočasno. Zato si je skoraj ves čas ogledoval slike, ki jih je imel vedno pri sebi.

„Vidite, kako majhni so ljudje na tem parniku; kakor vejice izgledajo,“ mi je rekel, pokazavši na fotografijo, predstavljajočo velik parnik, ki mogočno reže valove po širnem morju.

„Iz tega lahko izprevidiš, kako velik mora biti tisti parnik. Takšen bo tudi tebe nesel tja, kamor si želiš. Tudi ti boš izgledal kakor vejica, kakor prašek, ki ga veter odpihne, kadar hoče.“

„Je li veter na morju močan?“ me radovedno vpraša.

„Kakor je. Časih je mirno; veter le božka male valove, ki tečejo do obali, kjer hudomušno pljuskajo ob ribičevih nogah. Časih pa nastane tak hud vihar, da se zadere globoko v vodo, kot bi ji hotel priti do dna. Morje se zgane, skoči pokonci, in vname se strašen boj. Vihar tuli, voda se peni in v velikanskih valovih, v strasti ljutega boja se igra z največjimi ladjami kakor z jajčji lupinami.“

„In je nevarno?“

„Seveda je! Koliko parnikov je že ob takih prilikah utonilo, in koliko tisoč ljudi je že našlo v morju hladen grob. Ko se taki elementi med seboj prepirajo, zahtevajo vedno žrtve, da se pomirijo.“

Plašno me je pogledal in se zamislil. Žal mi je bilo že, da sem tako govoril. Bal sem se, da bi se morja ustrašil in materi delal sitnosti. Ko sem ga pa mislil zaraditega tolažiti, me vpraša:

„Ali ne morejo napraviti ladje tako, da bi se ne potopila?“

Pojasnjeval sem mu, da so dandanes posebno tiste velike ladje precej izpopolnjene in da utonejo le v najhujših slučajih. V takih slučajih pa niso v nevarnosti le ladje na gibkih valovih, ampak tudi hiše na trdnih tleh. Ako se pripeti tupaťam kaka nesreča na morju, ni nič čudnega, ker nesreča nas čaka lahko povesod.

In dobro mu je delo to pojasnjevanje, še bolj nego sem pričakoval. V teku nadaljnega govora sem pa spoznal, da mu ni ugajalo toliko spoznavanje o precej veliki varnosti na morju, kolikor dejstvo, da niso ladje še tako popolne kot bi morale biti. Zakaj mu je to ugajalo? Ali ni videl tukaj naloge, ki čaka na rešitev? V glavo si je vtepel, da hoče

postati izumitelj in spoznal je polje, ki se da na njem še kaj izumiti. Mogoče bo ravno on zidal parnike, ki jim ne bo nobena nevihta kos. In ozrl se je zopet na sliko, kjer je videl različne stvari, ki jih še ni razumel. Videl je na jamboru raztegnjeno mrežo in je zmajal z glavo.

„Tista mreža spada k postaji brezžičnega brzojava,“ sem mu hotel pojasniti, pa sem spoznal, da bi mu bilo treba razložiti, kaj je brzojav in kako se brzojavlja, ker ni imel pojma o teh stvareh. Ako bi tukaj ostal, bi mu razložil polagoma vse, v naglici se pa ne da. Zadovoliti se je moral zaradi tega le s spoznanjem bistva onih stvari.

„Elektriko pošiljamo lahko po žici od enega kraja v drugi, kjer učinkuje na poseben način. Iz teh učinkov se spozna, kaj hoče oni, ki pošilja elektriko. Električna teče z velikansko hitrostjo po žici, in zaradi tega pridejo znamenja v jako kratkem času iz še tako oddaljenih krajev. Zato imenujemo tako javljenje znamenj — brzojavljanje. Vse za to potrebne priprave imenujemo brzojav in kraj za odpošiljanje, oziroma za sprejemanje znamenj pa brzojavne postaje. Postaje so tedaj z žico spojene, kar pa ni neobhodno potrebno.“

„Kako to? Kako pa pošiljajo elektriko od ene postaje do druge?“

„Po zraku,“ sem mu odgovoril in mu povedal, da imamo v tem slučaju brezžični brzojav.

Spomnil se je, da skače elektrika skozi zrak od enega telesa do drugega in da je iskrodalja tem daljša, čim močnejša je elektrika. Spomnil se je tudi slike, predstavljajoče elektriko, letečo deset metrov skozi zrak, in da se javlja v tem slučaju že kot mogočni bliski. Kako mogočni bliski bi pa morali biti za tako velike razdalje, ki se iz njih brzojavlja? To se mu je zdelo nevarno in zaradi tega čudno. Še bolj pa se je začudil, ko sem mu rekel, da rabimo za brzojavljanje razmeroma šibko elektriko, ki provzroča v zraku med postajami nevidne učinke. In da bi dobil vsaj malo pojma, sem mu navedel primero.

„Poslušaj! Ako plava kaka stvar na mirni vodi, provzročim, da se vzdiguje gorindol, ne da se je s kakim telesom dotaknem. Kamen vržem v vodo, kjer nastane val. Ta se širi naprej in naprej do brega. Spotoma zadene ob plavajočo stvar in jo vzdigne. Ta učinek lahko povečam, če vržem več kamenov hitro zaporedoma v vodo, da nastane cela vrsta valov. Na sličen način učinkuje električna iskra na oddaljene elektrode. Kar je za kamen voda, je za električno iskro neka nevidna tvarina, ki so z njo prepojena vsa telesa in ki jo je polno vsemirje. To tvarino imenujemo eter. V njem nastane vsakokrat, ko skoči iskra, val, ki se širi po bliskovo na vse strani v velike daljave. Kjer zadene ob kak elektrodo, provzroči v njem električen učinek. Da je pa ta zadosti velik, se morajo valovi vrstiti hitro zaporedoma, tedaj tudi iskre. To pa dosežemo na preprost način. Lajdensko steklenico poznaš. Videl si, da dobimo iz nje lepo svetlo iskro, če je dobro napolnjena z elektriko. V resnici pa ne nastane samo ena svetla iskra, temveč jih nastane mnogo, ki se vrstijo z velikansko hitrostjo ena za drugo. Te provzročijo celo vrsto valov, ki jih vlovijo navadno z žičnimi mrežami, kakor vidiš tu na sliki.“

▷ Kdo ugane? ◁

Poslušal me je tako pazljivo, da je skoraj pozabil na Ameriko. Šele slika ga je nanjo zopet spomnila. Ker je bilo že kasno, je šel domov. Drugi dan pa se je odpeljal.

To sem vam hotel povedati o tem mladem učenjaku. Dobro je tukaj začel in če bo tam tako nadaljeval, ne dvomim, da boste že v nekaj letih čitali o znamenitem slovenskem izumitelju Slavku. Nesel je tja dobro voljo, bistri razum in polno glavo načrtov, in če mu da še Bog svoj blagoslov, bo v prid vsemu človeštvu.

Kdo ugane?

Spisal Ivo Trošt.

a kostanj je namreč šlo.

Braničarjevi, Kotnikovi in Frlinovi otroci so bili pri Kotnikovih in počeli, ker je bil deževen jesenski dan, kar so se domislili. Šli so se že slepo miš, črnega moža, trdni most, celo vojake in — šolo, seveda s strogimi kaznimi in zaporom. Kotnikova Nina je bila učiteljica in se menjevala v „razredu“ s Frlinovim Danilom, ki je služboval ta dan že kot — nadučitelj.

Naveličali so se vsega. Iznajdljiva Nina pa iztakne nekje zrel kostanj, ga pokaže družbi in reče: „Kdor ugane, v kateri roki ga imam, pa mu ga dam.“ Takoj je sedelo šest šolarjev pred nekdanjo učiteljico zopet na klopi, zakaj prej so bili porazdeljeni zaradi različnih kazni, v šoli po vseh koteh. „Kdo ugane?“

Vsi so ugibali, nekateri veselo, drugi resno. Marsikdo bi zares rad dobil temnorjavi kostanj, največ jim je šlo za šalo in presenečenje, ko je pokazala Nina kostanj v nasprotni roki, kakor je kdo uganil.

Slednjič ga dobi Frlinova Metka.

Nina je kmalu dobila drugo zrno: „Zdaj — kdo ugane?“ Metka je uganila: „V levi roki!“ Zato je poslej večina ugibalcev menila, da je tudi ta kostanj v levi roki. Zaman. Drugače jo je pogodil Danilo, češ: vsi trde v levi, pa ga ni, mora biti torej v desni; pa tudi v desni ga ni bilo, ko je bil on na vrsti, zakaj Nina je po vsakem vprašanju vnovič zamenjala zrno v rokah na hrbtu, časih tudi samo navidezno, saj videti itak ni mogel nihče, kaj se godi za njenim hrbtom.

Žalosten je bil Danilo, da ni uganil, vendar se je moral smejati Braničarjevemu Sandku, ki je smešno in resno trdil zaporedoma svojo: „I, v eni roki pa je!“ Seveda ga ni obveljala. Toda Danila je začela stvar zanimati drugače. Premišljal je zares, da bi se mogla tu dobiti pot, ki bi zanesljivo kazala, kje je kostanj. Poizkusil je s tem, da je trdil sedaj v levi,

drugič zopet v desni in obratno ter dobil — kostanj, pozneje pa nič in nič, dasi jih je uganila Braničarjeva Poldi že pet. Na tihem so ji zavidali vsi, želeč kostanje sebi.

Danilo je le še ugibal, kako bi našel gotovo pot in hranil zase kot veliko skrivnost. Začel je ponavljati isto trditev kakor njegov prednik, ki ni uganil ničesar. S tem je nekajkrat ukanil Nino. Ta je kmalu spoznala Daniloovo umetnost in ukrenila drugače.

Frlinov Danilo je uganil samo to, da gre tu za slepo srečo, ki je ne ugame nihče. Vdal se je zato splošnemu veselju in neprisiljeni zabavi, ko so pozneje dobljene kostanje v bratovski slogi skupaj spekli, enako razdelili in zadovoljno pojedli.

Nekoliko zamišljen se je zvečer vrnil domov, zakaj Kotnikova Nina se mu je zdela človeška usoda in kostanj v nje rokah neuganjljiva človeška sreča.

Ali more kdo vedeti, kaj ga čaka vbodoče? Kaj še! Vedno se sili zemljanu na pot vprašanje: Kdo ugame?

* * *

Drugo jutro je solnce jasno sijalo na Kotnikovo dvorišče, kjer je Nina natresala kokošim zobanja, a Danilo je gledal z vrta in se spominjal sinočnje igre in človeškega življenja uganke. Kaj srčno rad bi došel do živega — vsaj prvi.

„Ali res misliš, Nina, da ni mogoče zagotovo in vselej uganiti, kje je kostanj?“

„Ne.“ Kratki odgovor ga je spravil v zadrego. Nina je bila nekoliko starejša od njega in je že večkrat podrla kako prenašlo Daniloovo trditev, pa je tudi to.

„Jaz pa mislim, da.“

„Ni mogoče. Ko bi ti uganil mojo misel, sicer pa ne. A to ni mogoče.“

Nevoljen se je obrnil Frlinov stran in ugibal navzlic Ninini trditvi — kostanja uganko. Pozneje se mu je vedno bolj pogostoma urivala tudi uganka življenske sreče. Danilo jo je uganil. Kako? Bomo videli.

Ko ni imela Nina več zrnja, so jo ostavile njene dobre znanke, odhajaje po dvorišču s piščeti, v pesek in senco. Petelin se je celo razkoračil na plotu in v zahvalo zakrožil svoj kikeriki-i-i, da je donelo daleč po vasi. Zaplahotal je s perutnicami in korakal za nemirno čredo.

Nina pa je premišljala nekaj časa, kako more biti človek tako trmast, da navzlic vsem dokazom — kakor Danilo — ostane na napačni poti. „To je tako in tako,“ si je dejala. „Tako trdi moja mama, tako ve, da je prav, moj oče; pa da bi ne bilo prav? Jaz sama naredim vendar tisto, kar hočem.“

Kotnikovi sicer niso bili ubožni, pa tudi ne posebno imoviti v vasi. V hiši ni bilo nikdar krika, nikoli prepira. Vsakdo, ki je stopal tudi prvič tam mimo, bi moral slutiti, da kraljuje v tej hiši — mir božji. Starši so vršili svoja opravila, otroci so pomagali in kolikor bolj so rasli otroci, toliko lažje je bilo delo; več so naredili in slednjič še lahko pomagali sosedom. Povsod so hvalili marljive Kotnikove otroke.

A ni šlo zmerom gladko niti pri Kotniku. Žalost je nekoč počivala na klancu koncem vasi in se ozrla na Kotnikovo hišo. Zbolela je mati. V nekaj dneh je na bližnjem drevesu zaskovikala sova, pri Kotnikovki je pa stala smrt s koso, in kopica otrok z žalostnim očetom je plakala ob mrtvi mami. Zagrebli so jo v črno zemljo in se vrnili domov žalovat po nepozabni pokojnici. Toda samo žalovanje ni pomagalo. Začeli so delati in ob odmorih se z lahkimi zdihi — kratkimi, a srčnimi molitvicami spominjali rajne mamice. Delo samo jih je klicalo. Drugače ni bilo mogoče. In kmalu so ljudje govorili: pri Kotniku je še vse kakor po starem. Vse se mu vrši po sreči.

Tisto jesen so Kotniku vzeli najstarejšega sina za nekaj tednov k vojakom. Precejšen udarec, ko nedostaje delavca ob jesenskem delu. Zares se je bil stari Kotnik nekoliko pregrel, legel, začel pokašljevati in se v petih dneh spravil za pokojno soprogo. Kolika nesreča za Nino!

Smrt, žalost, groza se je naselila h Kotnikovim.

Frlinov Danilo je bil zlasti v šoli priden deček. Doma je časih čepel in čečkaril v kakem kotu po cele ure, da ga je bilo skoro treba podnevi iskati z lučjo. Frlinovi niso otrok mnogo vprezali za delo, ker so bili imoviti. Zato je deček sanjaril v prostih urah o vseh nemogočih stvareh. Za šolo ga niso namenili, ker je posedalo po šolskih klopeh že nekaj odraslih bratov, ki so obirali hišo — kakor je trdil Frlin — še huje kot vrabci proso.

S štirinajstim letom je poizkusil v mestu pri nekem krojaču. Toda Danilo je še vedno ugibal: bo ali ne bo tu sreče? Zazdelo se mu je, da ne bo, popustil mojstra in odšel domov pravit, kaj je uganil. Dali so ga k umetnemu mizarju in pozlatarju. Tukaj ga je dlje časa zanimalo raznovrstno delo, in deček je že sam mislil, da je zadel pravo. Pa se je začelo ponavljati ob gotovem času isto opravilo, in Danilu se je zdelo to rokodelstvo pusto, dolgočasno, prazno. Došel je vnovič domov pravit, da še ni uganil ničesar.

Pri Kotniku so tedaj pripravljali svatbo starejšega brata. „Vse gre, kakor če bi še zapovedovala stara dva, ki sta v večnosti,“ so govorili ljudje in trdili resnico.

Danilo se je vrnil v mesto k nekemu knjigovezcu. Tudi od Kotnikovih so se začeli otroci razhajati v svet. Mirno so se poslavljali, mirno blagoslavljali rodni dom. Vsakdo se je rad vrnil ob nezgodi v domačo hišo, išoč pomoči. Tu jo je tudi dobil.

Frlinov Danilo je stopal neko popoldne po mestu in preudarjal, kam bi krenil. Odpovedal je namreč delo in uk tudi knjigovezcu. Kar se mu zazdi, da vidi nedaleč pred seboj znan obraz — Kotnikove Nine, a poleg nje zdravo, zardelo lice Klančnikovega Petra.

„Kam pa, Nina?“

„Oh, toliko opravila! Ne veš ne. Lej, h Klančnikovim mislim za gospodinjo; tu-le Peter bo pa gospodar. Oče mu je izročil grunt!“

„Ti — pa h Klančnikovim!“ — Peter se je zganil nemirno, zakaj Klančnikovo posestvo je bilo najbolje v vasi, a dekletova dota — majhna.

Pogodil je Danilo ve misli in rekel: „Moje neveste pridnost je nje najboljša dota.“

Nina vpraša: „Ali meniš, da mi bo ta korak v nesrečo? Kdo ugame?“ Pogledala ga je pomenljivo in vprašala za nekoliko časa: „Ali si ti že uganil svojo srečo?“

Danilo je molčal. Sram ga je bilo. Čestital je nevesti Nini in nje ženinu ter jo čim brže odkuril — nazaj k mojstru, zakaj današnji zgled ga je poučil, da kdor ugiblje, mora tudi nekaj uganiti, a on še ni nič. Nazaj, dokler ni prepozno!

* * *

Ugibal je tudi Braničarjev Sandek, mali dobrovoljček. Jeseni je začel trgati hlačice v šoli. Ne morem reči, da bi bil zgled marljivosti, a učil se je temeljito: najrajši bi bil v vsakem razredu in posebe še v oddelku kar po dve leti. „Če ni tako, je pa drugače,“ se je tolažil, ko ni v šoli navadno uganil ničesar. Kolikor večji, toliko malomarnejši za vse nauke. Nekoliko več veselja je kazal za kmetiško delo. Ker so bili njegovi starši ubožni, so ga začeli zgodaj pošiljati na dnino.

Privadil se je še mlad vročini na polju, trudnim, žuljavim rokam in nogam, zdelanemu telesu, a poleg tega ga je vendar malokdaj ostavila dobra volja. Najbolj truden je veselo zažvižgal in zapel, da so se vsi smejali in pristavljali: „Sander, danes ti res ni sile, a kadar te pozdravi starost, pa bolezen, pa ubožstvo?“

„Če ne bo tako, pa bo drugače.“

Sander je uganil brez posebno sivih las.

Kaj pa Nina? Ostala je takšna kakor tisto jutro, ko je z njo govoril Frlinov Danilo zastran kostanjev in mu je ona odgovorila, da ni mogoče uganiti. Delala je pridno in zaupala v svojo moč, češ: takointako delata oče in mati in jima ni slabo; tako in ne mnogo drugače so delali naši predniki in ni jim bilo slabo. Tukaj je torej največja gotovost, da pogodim pravo na vprašanje: „Kdo ugame?“ In Nina je živela srečno pri Klančnikovih.

Danilo je sčasoma otvoril lastno knjigoveznico, pozneje celo trgovino s papirjem, molitveniki in podobnicami. Trdil je, da se mu podjetje razvija lepo. Kadar je obiskal rojstno vas in tovariša Sandka, ga je dražil: „Sander! Kadar bo drugače, pa prideš k meni za raznašalca knjig in časopisov.“

„Hm, če ne bo drugače,“ se počese Sander za ušesom, zakaj prevelika se mu zdi tolika čast in on samemu sebi preneroden in ongav, da bi jo kdaj dosegel.

Miklavževska.

*Ej, svetnik čestiti
v dolgi, sivi bradi!
Angel je ob desni,
a hudobec zadi!*

*S kljukasto zavitim
nosom prikimava
in z verigo težko
zlobno porožljava.*

*Rad bi nas po vrsti
v koš nahrbtni spravil,
z brezovo metlico
naše grehe zdravil.*

*Pa ne boš, rogatec,
pihal nam še kaše,
saj od tebe jačje
čednosti so naše.*

*Le poglej krilatca,
ki ljubeče gleda;
tvojo moč njegova
ukroti beseda.*

*Le poglej Miklavža
s palico srebrno,
če te z njo nažene,
padeš v brezno črno!*

*In svetnik z desnico
deco blagoslavlja,
za spomin darove
lepe ji ostavlja.*

E. Gangl.

Sv. Miklavž Mlinarjevega Joška.

Spisal F. Palnák.

Še teden dni poprej je molil Mlinarjev Jožek vsak večer k sv. Miklavžu. In kako je molil? Z ono vernostjo in vdanostjo, ki je z njo treba moliti, da je prošnja tudi res uslišana. Pokleknil je v sami srajčki v svoji posteljici, sklenil ročici, povzdignil oči proti nebu ter govoril:

„Preljubi sv. Miklavž! Prosim, prinesi mi takega konjička, ki se lahko nanj piska in kakor ga ima sosedov Matiček. Prosim, usliši me, preljubi sv. Miklavž! Oče naš, kateri si v nebesih ...“

Zmolil je, in oči so se mu iskriale v zavesti, da bo njegova molitev uslišana in da sv. Miklavž gotovo ustreže njegovi želji ...

Oj, konjiček, ki se lahko nanj piska! —

A v zadnjem trenutku se zmislil, da je nekaj pozabil: „Sv. Miklavž, pa fig in rožičev ne pozabi!“ In že je ležal odet v topli posteljici, kamor ga je spravila skrbna mamica.

Ampak konjiček! Ta mu ni dal miru. Odkar je prinesel sosedovemu Matičku oče takega konjička s sejma, je bil Joškova edina misel in želja. Zamislil se je vanj tudi zdaj ... Kako lep je bil: živordeče pobarvan, in jezdec na njem z modro čepico in peresom na nji — kakor kak general se je držal na njem ... Ampak kaj vse to? Zadaž pa se je v konjička pihnilo in: „uiiiiii —“ je šlo skozi ušesa ...

Tak je bil ta konjiček, in odkar ga je imel sosedov Matiček, ga je hotel imeti tudi Mlinarjev Jožek. Prvič, ko ga je videl, je prihitel k očetu: „Atek, atek, kupite tudi meni takega konjička, ki se lahko nanj piska!“

„Jožek, kmalu pride sv. Miklavž, bodi priden ter ga prosi, morebiti ti usliši prošnjo ter ti ga prinese.“

In tako je začel Jožek moliti k sv. Miklavžu ... Še dva dni — in potem, juh, potem bo tudi on piskal: „uiiiiii —“, da pojde skozi ušesa. — Mislil, zamislil se je Jožek, očki so se mu zaprli in zasnival je ter sanjal o sv. Miklavžu, o angelcih, ki ga spremljajo, in o konjičku, ki mu ga nesejo ...

* * *

Prvi solnčni žarki so poljubili ledene cvetke po oknih, da so se zaiskrile v vseh mavričnih barvah ter se blesketale kot sami biseri in dijamanti ... Lep je bil ta mrz, lep! A Mlinarjev Jožek ni gledal te krasote; ko je vzdignil težke trepalnice, je zavzdihnil globoko, se pokrižal, kakor ga je navadila mamica, potem pa hitro dvignil kodravo glavico ter se obrnil

k oknu. — Ha, tam je njegov pehar, ki ga je nastavil sv. Miklavžu; poln je: rožiči, fige, jabolka in orehi se mu smejejo nasproti... In na vrhu? Oj — v trenutku je bil Jožek iz posteljice, v trenutku in v sami srajčeci pri svojem peharju, iztegnil je ročico, nastavil in: „uiiii —“ je zabrlizgalo po hiši...

Solnce je radovedno polukalo skozi okno, kaj je danes Jošku, da je navsezgodaj pokonci in tako vesel — polukalo je in pogledalo in na smeh so se raztegnile stare gube na njegovem licu, poslalo je zlat žarek, da je objel Joška v njegovi radosti ter ga okopal v svojem zlatu...

Prišla je mamica. — „O mamica, uiiii —“ in zapiskal je zopet, da je šlo mamici skozi ušesa. Pa ga je oblekla, in Jožek je dejal:

„Zahvalim se ti, preljubi sv. Miklavž, da si mi prinesel konjička — vedno te bom rad imel in bom molil; pa tudi za rožiče in fige se ti zahvalim, pa za jabolka in orehe. Oče naš, kateri si v nebesih...“

Nato pa ga ni strpelo doma: moral je svetu oznaniti svojo srečo. Potisnil si je kučmo črez ušesa, skočil pred vežna vrata ter: „uiiii —“ je zadonelo na vas, da ja prilezel stari Sultan iz svoje kočice ter pogledal, kaj je njegovemu ljubljencu. In Jožek mu je oznanil svojo srečo. — Tekel je dalje do sosedovih, nič ni čutil mraza, ki mu je bril okolo nosu — tekkel je in že na vratih zabrlizgal zopet svoj: „uiiii —“.

„Matiček, Matiček! Poglej, meni je prinesel sv. Miklavž takega konjička kot ga imaš ti! Pa še večji je, pa bolj rdeč, in mož na njem ima tudi večje pero — le poglej ga! Oj, Matiček, kako je sv. Miklavž dober!“

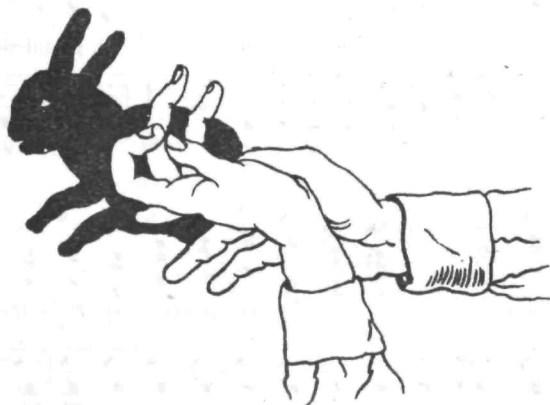
„Sv. Miklavž, da!“ se je odrezal paglavec, pogledal pomilovalno in nevoščljivo na Joška ter se obrnil od njega; menda je tudi pljunil po tleh...

Jošku pa ni skalil veselja; nasmehljal se je blaženo in zopet je zadonelo: „uiiii —“

Senčna podoba

Zajček

Ivo Trošt.

V današnji številki „Zvončka“ bero čitatelji več spisov svojega dobrega in marljivega znanca in prijatelja Iva Trošta. Da smo uvrstili več njegovih spisov v to številko, smo storili namenoma, in sicer zato, ker praznuje Ivo Trošt petindvajsetletnico pisateljevanja. Tako hočemo tudi mi proslaviti to slavlje svojega vrlega sodelavca. Ivo Trošt je začel pisateljevati, ko je bil star 18 let. Že za sam „Zvonček“ je napisal obilico lepih, poučnih in zabavnih povesti, in nadejamo se, da jih bo še! Ivo Trošt je učitelj. Mnogo let je služboval na Razdrtem na Notranjskem. Tamkaj ni samo poučeval mladine, temveč je njo in vso okolico natančno opazoval in te različne svoje vtiske prav živo

opisal v premnogih povestih. Sedaj službuje v Tomišlju poleg Iga pri Ljubljani, kjer v tistem svojem zavetju snuje in piše nove povesti, namenjene odraslim ljudem in prelubi mladini. Dragemu prijatelju in sodelavcu ključemo ob tem slavlju v imenu vseh „Zvončkovih“ naročnikov: Ivo Trošt, Bog Te živi še mnogo let!

Stoletnica osmrtnic.

Leta 1808. so napravili prve osmrtnice. Bile so lepo spisane in napravljene bolj v spomin kot za naznanilo smrti. Leta 1809. so osmrtnice že tiskali. Njih izumitelj je umrl l. 1845. kot berač; prve od njegove roke pisane osmrtnice se pa še dobe tupatam v starih mašnih knjižicah.

Lena muca.

Besede zložil Sokolov.

Uglasbil Zorko Prelovec.

Moderato.

I. sopran.
II. sopran.

mf Na - ša mu - ca, le - na mu - ca • črn rep i - ma,

I. alt.
II. alt.

Hitro.

z gobčkom ta - či - co si li - že, ža-lo-stno mr-mra. *p* Oj, pa mi-ška, dro-bna mi-ška

mi-mo nje hi - ti, mu - ca sko - či, mi-ška pa že v luk-nji-ci ti - či.

Jako počasi. *Jako hitro.*

f Oj, ti mu - ca, le - na mu - ca, kaj se zdaj sol - ziš? Prej hi - tre - je

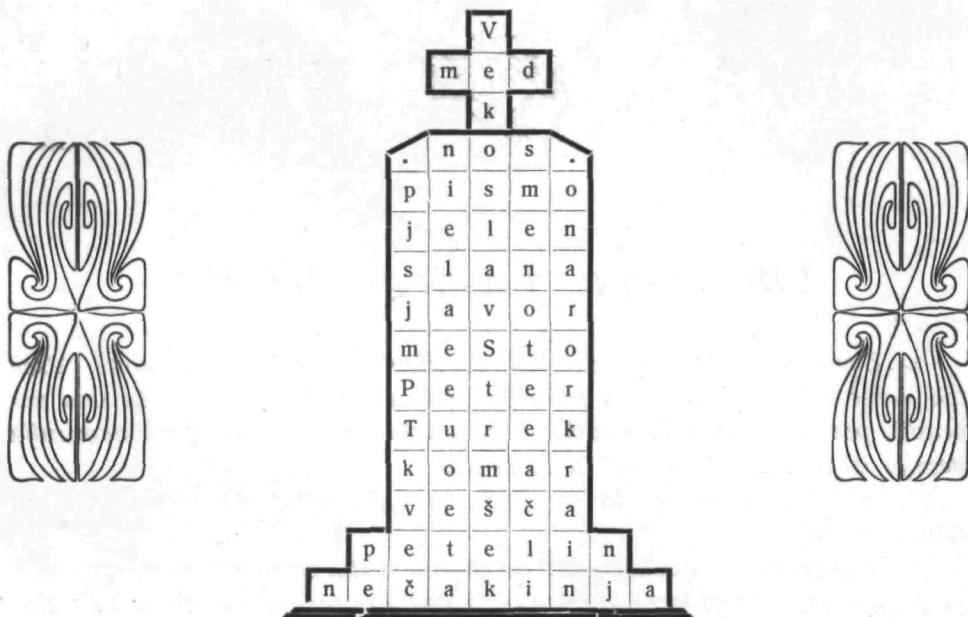
Počasi. *Hitro.*

bi sko - či - la, da jo v pest do - biš, v pest do - biš, v pest do - biš.

Rešitev spomenika v enajsti številki.

Vekoslav Strmšek.

Prav so ga rešili: Igor in Zdenka Vidic na Dunaju; Justina Vremec na Opčinah; Peter, Janezek in Maksima Karničnik pri D. M. v Puščavi; Mirica Kelc, učenka II. razreda pri Novi Štifi; Tonček Sivka, učenec IV. razreda pri Sv. Juriju ob juž. žel.; Sandica in Vidka Samsa, učenki VII. in V. razreda v Ilir. Bistrici; Milovana dr. Rosinova v Mariboru.

Mladi kralji in kraljice.

Med kraljevimi otroki, ki so zasedli prestol v starosti, v kateri so drugi otroci bili še v povojih, oziroma so trgali hlače po šolskih klopih, so zlasti omenjati nastopni: Francoski kralj Ludovik XIII. je bil proglašen za kralja, ko je bil star 11 let, Ludovik XIV. in Ludovik XV. sta bila proglašena za kralja, ko sta imela 5 let, Ludovik XVI. je bil star 20 let, ko je bil kronan za francoskega kralja. Škocija je imela več vladarjev, ki so bili otroci. Jakob I. je bil z 12 leti proglašen za kralja in kmalu potem umorjen, Jakob II. je postal kralj v svojem 7. letu, Jakob III. v 9. letu, Jakob IV. v 15. letu, Jakob V. v 16. mesecu, Marija Stuart je postala kraljica, ko je

imela 8 dni, Jakob VI. je postal kralj v svojem 16. mesecu. Na Angleškem je Henrik III. zasedel kraljevi prestol kot desetletni deček, Edvard III. kot petnajstletni, Rikard II. kot enajstletni, Henrik IV. kot osemletni deček, Edvard IV. je bil star 20 let, ko je bil kronan, njegov naslednik Edvard V. pa 13 let. Leta 1833 so velik del sveta vladali otroci: Izabela II., španska kraljica, je bila stara 3 leta, ko je zasedla prestol ter je bila kronana, ko je imela 13 let. V istem času je na Portugalskem vladala štirinajstletna kraljica Marija II., Pedro II., ki je imel biti zadnji ameriški vladar, je bil star 8 let, grški kralj Oton, rodod bavarski princ, je bil pa star 18 let. Ko je začel vladati naš cesar Franc Jožef I., je bil star 18 let.

VSEBINA:

1. Naš Jožek. <i>Zlatko</i> . Pésem	217
2. Zgodba o lahkovernem mlinarju Tomažu. <i>Juraj Pangrac</i> . Povest	218
3. Prva hruška. Podoba	221
4. Oh, poln težav je in bridkosti že sam začetek učenosti! Podoba	224
5. Mladi fizik. <i>J. N.</i> Poučni spis	225
6. Jesenski darovi. Podoba	228
7. Krčmar Martin. <i>J. P.</i> Povest	229
8. Petačev Mihec. <i>F. Studenko</i> . Povest	232
9. S polja. <i>E. Gangl</i> . Pésem s podobo	235
10. Gologlav. <i>K. C.</i> Poučni spis	236
11. Pouk in zabava.	
Kozel. Senčna podoba. — Demant. <i>Zvonko Adamič</i> . — Koline. <i>Jv. Kiferle</i> .	
Uglasbena pesem. — Rešitev. — Kotiček gospoda Doropoljskega	237

Listnica uredništva.

I. T.: Hvala! Porabimo prihodnjič. Drugo pošljemo. Srčne pozdrave! — Kotiček g. Doropoljskega je vedno pretesan, zato je tudi danes izostalo več odgovorov. Mislimo, da ni treba še posebe prositi oprostjenja. Nekateri zahtevajo: Priobčite odgovor takoj! — Ljubi moji, to ni kar tako! Malo potrpljenja ne škoduje nikomur! — **F. P.:** Porabimo prihodnji mesec. Pošljite še kaj podobnega!

„Zvonček“ izhaja 1. dne vsakega meseca ter stane vse leto 5 K, pol leta 2 K 50 h, četrť leta 1 K 25 h.

Izdajatelj, upravnik in odgovoren urednik: **Luka Jelenc**, učitelj v Ljubljani, Rimska cesta št. 7.

Rokopise je pošiljati na naslov: **Engelbert Gangl** v Idriji.
